

Mamlaktimizda Davlat Xaridlarini Rivojlanitirish Istiqbollari

Abdushukurov Zafar Ismatovich

Jizzax viloyati G'aznachilik xizmati boshqarmasi, G'aznachilik operatsiyalarini monitoring qilish bo'yicha bosh mutaxassis

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekistonda davlat xaridlari tizimining holati, uning rivojlanish bosqichlari va istiqbollari tahlil qilinadi. Davlat xaridlarini raqamlashtirish, shaffoflikni ta'minlash va xalqaro standartlarga moslashtirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar yoritiladi. Shuningdek, mavjud muammolar va ularni hal qilish bo'yicha takliflar keltirilgan.

Kalit so'zlar: davlat xaridlari, elektron tizimlar, shaffoflik, korrupsiyaga qarshi kurash, raqamlashtirish, xalqaro standartlar, iqtisodiy islohotlar.

Kirish. Davlat xaridlari tizimi mamlakat iqtisodiyotining asosiy tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, uning samarali ishlashi iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy rivojlanish uchun muhim ahamiyatga ega. Ushbu tizim orqali davlat ehtiyojlari uchun zarur bo'lgan mahsulotlar, xizmatlar va ishlar xarid qilinadi. O'zbekiston davlat xaridlari sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar davlat mablag'laridan samarali foydalanishni ta'minlash, shaffoflikni oshirish va korrupsiyaga qarshi kurashni kuchaytirishga yo'naltirilgan.

Mazkur maqolada O'zbekistonda davlat xaridlari tizimining rivojlanish bosqichlari, mavjud muammolar va kelgusidagi istiqbollari ko'rib chiqiladi.

Asosiy qism. Davlat xaridlari tizimi davlatning fiskal siyosatini amalga oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. U quyidagi maqsadlarni amalga oshirishga xizmat qiladi:

- Davlat ehtiyojlarini qondirish:** infratuzilma loyihalarini amalga oshirish, ijtimoiy sohalarni rivojlantirish va boshqa davlat funksiyalarini bajarish uchun zarur resurslarni xarid qilish.
- Iqtisodiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash:** kichik va o'rta tadbirkorlik subyektlari uchun davlat buyurtmalarini taqdim etish orqali iqtisodiyotni rag'batlantirish.
- Shaffoflikni ta'minlash:** davlat xarajatlari ustidan jamoatchilik nazoratini kuchaytirish.

O'zbekistonda davlat xaridlari tizimining huquqiy asoslari 2011-yilda qabul qilingan "Davlat xaridlari to'g'risida"gi qonun bilan belgilangan. Keyingi yillarda tizimni takomillashtirish maqsadida qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilindi:

- **2017-yilda** davlat xaridlarini elektron shaklda amalga oshirish bo'yicha platforma ishga tushirildi.
- **2021-yilda** "Davlat xaridlari to'g'risida" yangi tahrirdagi qonun qabul qilindi, bu qonun xalqaro standartlarga mos keladigan yangi mexanizmlarni joriy etishni nazarda tutadi.

Elektron davlat xaridlari platformasi orqali barcha bosqichlar – e'lon berish, tender o'tkazish, shartnoma tuzish va bajarilishini monitoring qilish raqamlashtirildi. Bu shaffoflikni ta'minlash va korrupsion xavflarni kamaytirishda muhim ahamiyat kasb etdi.

Shunga qaramay, tizimda hal etilishi lozim bo'lgan qator muammolar mavjud:

1. **Tadbirkorlar uchun imkoniyatlarning cheklanganligi:** ayrim sohalarda davlat xaridlari jarayonlariga kirish cheklovlari mavjud.
2. **Shaffoflikning yetarli emasligi:** xarid jarayonlari haqida jamoatchilikka ma'lumot yetarli darajada taqdim etilmaydi.
3. **Korrupsion xavflar:** tender jarayonlarida noqonuniy harakatlar va manfaatlar to'qnashuvi holatlari uchrab turadi.

Elektron davlat xaridlari tizimini yanada takomillashtirish orqali quyidagilarga erishish mumkin:

- **Real vaqt monitoringi:** xarajatlarning maqsadga muvofiqligini real vaqt rejimida kuzatish.
- **Blokcheyn texnologiyalarini joriy etish:** jarayonlarning soxtalashtirilishini oldini olish.
- **Mobil ilovalar yaratish:** tadbirkorlar uchun xarid jarayonlarini soddalashtirish.

O'zbekiston davlat xaridlari tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish quyidagi yo'nalishlarda amalga oshirilishi lozim:

1. **ISO 20400: Davlat xaridlari bo'yicha barqarorlik standarti:** xaridlarni ekologik va ijtimoiy mas'uliyatni hisobga olgan holda amalga oshirish.
2. **UNCITRAL modeli:** xalqaro tenderlar va shartnomalarni boshqarish mexanizmlarini joriy etish.
3. **Davlat-xususiy sheriklikni kengaytirish:** strategik loyihalarni amalga oshirish uchun xususiy sektorni jalb qilish.

Davlat xaridlari sohasida faoliyat yurituvchi xodimlarning bilim va ko'nikmalarini oshirish uchun:

- Maxsus treninglar va seminarlar tashkil etish;
- Xalqaro tajribaga asoslangan o'quv dasturlarini joriy etish;
- Sertifikatlash tizimini yo'lga qo'yish.

Jamoatchilik nazorati

Jamoatchilikning davlat xaridlari ustidan nazoratini kuchaytirish orqali shaffoflikni ta'minlash va korrupsiyani kamaytirish mumkin. Bu borada:

- **Ma'lumotlarning ochiqligi:** xaridlar to'g'risidagi barcha ma'lumotlarni ommaga taqdim etish;
- **Fuqarolik jamiyatini jalb qilish:** NNT va mustaqil kuzatuvchilarni jarayonlarga jalb etish.

Xulosa. Davlat xaridlari tizimi O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishi va davlat mablag'laridan samarali foydalanish uchun muhim vosita hisoblanadi. So'nggi yillarda bu sohada sezilarli islohotlar amalga oshirilgan bo'lsa-da, tizimni yanada takomillashtirish uchun imkoniyatlar mavjud.

Kelgusida raqamlashtirishni chuqurlashtirish, xalqaro standartlarga moslashish va korrupsiyaga qarshi kurash chora-tadbirlarini kuchaytirish orqali davlat xaridlari tizimini yanada rivojlantirish mumkin. Bu esa iqtisodiy samaradorlikni oshirish va fuqarolarning davlatga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi "Davlat xaridlari to'g'risida"gi qonuni (2021).
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining davlat xaridlarini raqamlashtirishga oid farmonlari.
3. Jahon banki va IMF hisobotlari.
4. ISO 20400: Barqaror davlat xaridlari bo'yicha xalqaro standart.
5. UNCITRAL: Xalqaro savdo huquqi bo'yicha BMT komissiyasi modeli.
6. Elektron davlat xaridlari platformasi bo'yicha statistik ma'lumotlar (2023).